

num a conjunctionibus belluarum, quæ proprie matrimonia non dicuntur, cum solum procreare, et alere, non autem instituire proles, ad bestias pertineat. Sed præter officium instituendi liberos, juxta regulas rationis, quod est commune omnibus gentibus, ad Christianos conjuges pertinet, filios instituere in fide, et religione, et dare omnem operam ut Ecclesiæ Catholice vera, et viva membra efficiantur. Et hoc patet, tum quia ad hoc conjunguntur Ecclesiæ filii, ut Ecclesiam ipsam augeant, et conservent; tum etiam, quia hoc requirit similitudo inter Christum, et Ecclesiam ex una parte, et viri ac feminae conjunctio ex altera. Christus enim, et Ecclesia semper filios spirituales per Baptismum gignunt, per Eucharistiam nutriunt, per Confirmationem roborant etc. Itaque obligantur conjuges Christiani ex ipso conjugio, ad officia divina: nunquam autem committuntur a Deo officia, quæ naturam superant, nisi etiam simul gratia detur, per quam illa officia exerceantur, ut oportet.

Quod vero attinet ad alterum finem, recte dicunt theologi, solum conjugium sine gratia Dei non esse sufficiens remedium contra fornicationem, tum quia concupiscentia ex actu conjugali accenditur potius, quam extinguitur, tum quia sæpissime accidit, ut ob morbum, vel absentiam conjugis, cogantur ad longum tempus se continere: quod quidem difficilius conjugalis esse solet, quam in perpetuo cœlibatu virginibus vivere, pertinuit igitur ad auctorem divinæ legis, ut remedium perfectum, et omni ex parte sufficiens Ecclesiæ filiis provideret.

Tertia sumitur a ritu, et cæremoniis. Nam jam inde ad exordium Ecclesiæ, Matrimonium inter res sacras habitum esse constat, et inter sacrorum solemnia per Sacerdotum ministerium celebrari solitum. At certe si esset contractus humanus tantum, quales sunt contractus venditionum, et locationum humanarum, vel politicum vitæ genus, qualia sunt, ut Calvinus loquitur, agricultura, tonstrina, ars sutoria, et cementaria, nunquam sancti Patres cum rebus sanctissimis Matrimonium conjunxissent.

Tertullianus in II. libro ad uxorem, ut ostendat, quantum intersit inter conjugium, quod in Ecclesia, et conjugium, quod apud ethnicos celebratur: « Unde sufficiam, inquit, ad felicitatem ejus Matrimonii enarandam, quod Ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignatum Angeli renun-

tiant, Pater ratum habet. » Ambrosius epist. 70. ad Vigilium: « Nam, inquit, cum conjugium velamine sacerdotali, et benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest conjugium dici, ubi non est fidei concordia? » Plura de hoc ritu infra suo loco afferemus.

Quarta ratio ducitur a consensu totius Ecclesiæ Græcæ et Latine, ab annis saltem quingentis. Nam a tempore Magistri sententiarum, omnes Theologi summo consensu docuerunt, septem esse novæ legis Sacramenta, et in eis semper Matrimonium annumerarunt. Vide Doctores in 4. dist. 26.

Lucius III. qui ante annos 400. sedit in Concilio mutorum Patriarcharum, Archiepiscoporum, et aliorum Prælatorum, ac Principum Veronæ habitio, anathema dixit iis, qui de sacramento Corporis Domini, de Baptismo, de Matrimonio, de Confessione peccatorum, aliisque Ecclesiæ Sacramentis aliter sentirent, quam Romanæ Ecclesiæ fides habeat; ubi videmus Matrimonium numerari inter ea Sacramenta, quæ proprie novæ legis sacramenta dicuntur, et sunt. Habetur hoc decretum Lucii cap. Ad abolendam, de Hæreticis.

Concilium Florentinum, Græcis et Latinis consentientibus, instructionem Armenis dedit, in qua Matrimonium cum Baptismo, et Eucharistia, aliisque novæ legis sacramentis enumeravit.

Ac ne forte aliquis crederet, Græcos ab ea fide, et confessione postea recessisse, commode accidit, ut paucis ante annis, id est, anno Domini 1376. Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus, nomine suo, et reliquorum Græciæ Præsulum, censuram ederet ad confessionem Augustanam Lutheranorum, in qua Censura cap. 7. legitur, Matrimonium divinum Sacramentum esse, atque unum ex illis septem, quæ Christus, et Apostoli Ecclesiæ traderunt, ubi etiam allegatur cap. 3. ad Ephes.

Ex quo testimonio duo quædam obiter colligi possunt, contra mendacia adversariorum. Primum, si Græci, qui a Romani Pontificis obedientia longo jam tempore recesserunt, Matrimonium inter Sacramenta numerant; non igitur est hoc dogma proprium Pontificiorum. Deinde, si Græci, qui a Apostolum non nisi Græce legunt, ex cap. v. ad Ephes. Sacramentum Matrimonii collegerunt; non igitur Latini ex ignorantia Græcæ linguæ, vel ex sola vocula *Sacramentum*, in editione vulgata Latina reperta, Sacra-

mentum Matrimonii fabricati sunt, ut Lutherus, Calvinus, Beza, Kemnitius mentuntur.

Porro hic tantus Ecclesiarum consensus, piis ac modestis Christianis sufficere omnino deberet, etiamsi argumentum præterea nullum haberemus. Nam in Scripturarum et Patrum explicatione facile labi possumus; at quod Ecclesia nunquam deficiat, quodque errare nequeat, tam aperte, tam luculenter, tam disertè ab ipso Christo, et ab ejus Apostolo dictum est, ut nihil apertius, nihil clarius, nihil expressius dici possit.

Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam, Matth. xvi. (1). Ecclesiæ Dei vivi est columna et firmamentum veritatis, I. Timoth. III. (2).

Scripturarum, inquit Augustinus lib. I. contra Cresconium, cap. 23: « A nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsa Scripturarum commendat auctoritas: ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate questionis, eamdem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat. »

CAPUT V.

Solvuntur argumenta adversariorum.

Sed jam adversariorum argumenta diluamus. Primum argumentum est Lutheri in lib. de captivitate Babylon. cap. de Matrimonio, et Galvini lib. IV. Instituti, cap. 19. §. 34. « Nusquam legitur, aliquid gratiæ Dei accepturum, quisquis uxorem duxerit; quin nec signum divinitus est institutum in Matrimonio. Accedit præterea, quod etiamsi signum esse possit conjugium humanum, conjunctionis Christi cum Ecclesia, non tamen inde Sacramentum aliquod colligi potest. Nam etiam cœli, qui enarrant gloriam Dei, significant Apostolos, et Sol Christum designat, et stella a stella differens in claritate, signum est Apostolo resurrectionis mortuorum: denique in Evangelio plurima signa regni cœlorum in parabolis Domini inveniuntur; significatur enim regnum cœlorum

per semen, per granum sinapis, per fermentum etc. et tamen nulla colliguntur ex tot signis Sacramenta proprie dicta. »

Respondeo: primo, falsum uterque assumit, ut supra ex Scripturis, et Patribus demonstravi. Secundo, non est argumentum solidum ab auctoritate negativa sacre Scripture, cum satis jam Catholicis probaverint multa esse tradita ab Apostolis, quæ non sunt litteris Sacris mandata.

Adde, quod Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 13. et Kemnitius in 2. par. Examini, pag. 1219. agnoverunt, hoc Lutheri argumentum nihil valere. Et ideo admisit Philippus, habere Matrimonium promissionem aliquam gratiæ; Kemnitius autem et signum externum, et gratiæ promissionem admisit, licet aliunde nolint Matrimonium esse sacramentum proprie dictum.

Ad illam confirmationem, dico, non ex quolibet signo sacramentum colligi, sed tantum ex signo a Deo instituto, et cui sit annexa gratia. Quæ omnia inveniuntur in Matrimonio; est enim signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ad hoc plane institutum, ut ostendimus ex insolubilitate ejus; et præterea habet annexam gratiam, ut antea docuimus. At illa signa, quæ Lutherus et Calvinus proferunt, neque gratiam annexam habent, nec sunt proprie a Deo instituta; non enim Deus creavit cœlos, ut Apostolos significarent, sed ex naturali eorum proprietate ducit Scriptura similitudinem, ad officium Apostolorum explicandum. Et idem de omnibus aliis similibus intelligendum est.

Secundum argumentum Lutheri: « Matrimonium fuit ab initio mundi, et adhuc permanet etiam apud infideles, nec minus verum, et sanctum est apud illos, quam apud nos: et contra inveniuntur apud fideles impii conjuges, quibusvis Gentibus pejores. At apud infideles Matrimonium non est sacramentum, ergo nec apud fideles: vel si est apud eos sacramentum, ergo non est sacramentum novæ legis proprium. » Idem argumentum faciunt Philippus, et Kemnitius loco notato.

Respondeo, non desunt Catholici, qui admittant, Matrimonium non esse Sacramentum proprium novæ legis, sed fuisse in lege veteri, etiamsi apud Judæos, et a Christo non tam institutum, quam confirmatum. Ita

(1) Matth. XVI, 18. — (2) I Tim. III, 15.

enim docet Alphonsus a Castro libro xi. contra hæreses, verbo Nuptiæ, hæresi 3. et Petrus a Soto, lect. 2. de Matrimonio, et alii quidam, quorum rationes sunt præcipue tres. Prima, quia Apostolus ad Ephes. 5. de conjugio Adami et Evæ, dicit: *Sacramentum hoc magnum est, etc.* (1). Secunda, quia Genes. 1. Deus benedixit conjugio Adami et Evæ; ex quo videtur gratiam signo adjunxisse. Tertia, quia Leo epist. 92. ad Rusticum, dicit, nuptias ab initio sic institutas, ut haberent in se Christi, et Ecclesiæ Sacramentum.

Sed profecto non video quemadmodum id tunc defendi possit. Nam Concilium Florentinum, numerat Matrimonium inter sacramenta novæ legis, et distinguit sacramenta legis veteris a sacramentis legis novæ, quod illa non conferent gratiam, ista conferant gratiam. Et Concilium Trident. sess. 24. can. 1. disertis verbis tradit, sacramentum Matrimonii a Christo in nova lege institutum: et in ipso decreto, quod canones antecessit, Concilium docet, Matrimonia Christianorum, gratia præstare connubiis veterum.

Quæ etiam sententia fuit veterum Theologorum: nam S. Thomas in 4. dist. 26. quæst. 2. artic. 2. et 3. scribit Matrimonium institutum fuisse in officium naturæ, in statu innocentie, deinde in statu naturæ corruptæ, fuisse illi additum, ut esset in remedium; et tandem in lege nova, a Christo institutum fuisse in sacramentum. S. etiam Bonaventura in 4. dist. 26. artic. 2. quæst. 2. docet, Matrimonium in lege nova tantum habere annexam veram gratiam. Ex quo intelligimus eundem auctorem, cum supra asseruit, Sacramentum fuisse Matrimonium in statu innocentie, non esse locutum de Sacramento, quale nunc est. Scotus præterea eadem distinc. 26. quæst. unica, conclusione 4. apertissimis verbis docet, Matrimonium non fuisse Sacramentum ante Christi adventum, sed nunc demum in lege nova a Christo institutum. Quod idem ex recentioribus docent, Ruardus in explicatione art. 18. Lovaniensium, et Dominicus a Soto, in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 2. et alii permulti.

Et denique accedit manifesta ratio. Nam si Matrimonium sacramentum fuisset ante Christi adventum, vel fuisset institutum in statu innocentie, vel postea: non in statu innocentie, quia tunc nulla fuit necessitas

gratiæ sacramentalis, cum nulla esset concupiscentia, vel difficultas; neque ullo remedio contra peccatum opus esset. In statu autem naturæ corruptæ, non legitur illa institutio Matrimonii facta, in toto veteri Testamento, sed tantum restrictio quædam, quoad personas contrahentes, Levit. xviii.

Præterea in Testamento veteri, permissione Dei licita erant polygamia, et repudium; quæ duo pugnant cum ratione signi, et ideo tunc ne signum quidem erat Matrimonium, neque erat eo tempore gratia tam necessaria in Matrimonio, quam nostro tempore est, cum facile potuerint homines, veliis temporis, vel multitudine uxorum, in libello repudii occurrere illis difficultatibus, ob quas nostro tempore gratiam requiri docuimus. Et quamvis eo tempore tenerentur Hæbrei insituere filios in fide, et religione Dei: tamen hic finis, erat extrinsecus Matrimonio illorum, intrinsicus autem est Matrimonio Christianorum. De qua re vide Ruardum loco notato.

Neque tria illa argumenta convincunt. Nam ad primum jam ante respondimus, Apostolum Paulum eo loco nomen sacramenti non tribuere conjugio primorum parentum, sed nuptiis fidelium. Deinde etiam conjugium Adami, et Evæ significasset conjunctionem Christi et Ecclesiæ, ut revera per modum figuræ significavit: tamen non potuit dici sacramentum proprie dictum, qualia sunt nostra sacramenta, quia defuit illi promissio gratiæ.

Ad secundum respondeo, benedictionem illam fuisse corporalem, non spiritualem: inde enim fecunditas corporibus, non auxilium gratiæ spiritibus attributa est. Quod recte probat Augustinus lib. xiii. Confessionum, cap. 24. ex eo, quod eadem benedictio data legitur piscibus, et avibus.

Ad tertium dico S. Leonem don dixisse, ab initio mundi nuptias habuisse Christi et Ecclesiæ sacramentum; sed ab initio sæcristitutionis: quod recte intelligi potest de nova institutione per Christum. Deinde si Leo dixisset, ab initio mundi, id etiam esset verum, quia conjugium primum, quod Adami et Evæ fuit; incarnationem Dominicam representavit: sed non ideo conjugium illud, et multo minus cætera sacramenta proprie dicta fuerunt.

His explicatis, ad argumentum respondeo,

Matrimonium fuisse ab initio mundi, et nunc esse apud infideles, ut contractum civilem, et in officium naturæ; sed non fuisse, nec esse verum Sacramentum, nisi apud Christianos, ut Augustinus disertis verbis docet, lib. de fide, et operibus, c. 7. et de bono conjugali, cap. 24. Quare falsum est, quod Lutherus assumit, Matrimonium esse æque sanctum apud infideles, et fideles: nam Augustinus locis notatis, apertissime scribit, Matrimonium infidelium deesse sacramenti sanctitatem, quæ Matrimoniis fidelium minime deest.

Ad illud, quod addebat Lutherus conjuges impios, et omnibus gentilibus pejores inveniri apud fideles, respondeo, non pollui sacramenti sanctitatem per malos mores eorum, qui sacramenta percipiunt, nam aliqui etiam Baptismum, et Eucharistiam sacramenta esse negamus: multi enim, qui ista sacramenta percipiunt, sæpenumero ipsis ethnicis sunt pejores. Adde, quod si apud fideles aliqui sunt conjuges impii, multi tamen pii, et sancti sunt: apud Gentes autem omnes sunt impii, nullus sanctus.

Tertium argumentum est Calvini. lib. iv. cap. 19. §. 34: « Non satis est, Matrimonium esse a Deo, ut Sacramentum censi possit; nam etiam agricultura, et ars sutoria est a Deo, nec tamen est sacramentum: sed requiritur, ut sit cæremonia exterior a Deo posita, ad confirmandam promissionem, nihil tale esse in Matrimonio, pueri quoque judicabant. »

Respondeo: de propositione hujus argumenti multa disputavimus, in primo lib. de Sacramentis in genere, ubi ostendimus, sacramentum non esse institutum ad confirmandam promissionem, sed ad significandum, et conferendam gratiam. Sed etiam si propositio esset vera, nihil concluderet argumentum, quia falsa est assumptio. Ipsa enim externa, et visibilis conjunctio viri, et femine, que per solemnia verba coram Ecclesiâ fieri solet, cæremonia externa est, atque a Deo instituta; et ex ea confirmari potest promissio illa divina, quod Ecclesiam suam Christus nunquam omnino sit deserturus, id enim per Matrimonium significari, ex Paulo demonstravimus ad Ephes. v.

Neque obstat, quod conjunctio illa viri et femine, sit res naturalis, et usitata etiam apud ethnicos: nam res naturales si ad aliquid significandum referantur, cæremoniæ dici possunt. Manducare panem, et bibere

vinum, res naturalis est, et apud omnes homines usitata, et tamen ipsi etiam Calvinistæ in sua Cæna sancta, quam vocant, cum panem manducant, et vinum bibunt, cæremoniæ externam se exercere non malo arbitrantur, quia manducant, et bibunt, ut Christi mortem representent; et eodem modo tum nos, tum illi, cum Baptizamus, aqua corpus abluiamus, quod usitatum est vulgo apud omnes; et tamen sacram cæremoniæ vere exercemus, quia abluionem illam externam, ad internam abluionem significantam referimus.

Quartum argumentum est ejusdem Calvini ibidem §. 36. et Kennitii in 2. par. Exam. pag. 1207: « Pontifici Matrimonium immunditiam, et pollutionem, et carnales sordes appellant; ergo secum ipsi pugnant, cum Matrimonium sacramentum esse volunt; neque enim Sacramentum immundities, et pollutio, ac sordes dici potest. » Antecessens Calvinus non probat, notat quidem ad marginem loca quædam Magistri Sententiarum, et Gratiani, sed in nullo eorum locorum invenire potui aliquid, quod ad rem faceret. Kemnitius autem probat ex epistola Siricii Papæ ad Himerium Taracensem, ubi verba illa: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*, ad conjugium accommodari videntur; quasi in carne sint, et Deo placere non possint, qui nuptiis copulantur. Ibidem etiam sacerdotibus nuptiæ interdicuntur, ob illa verba Scripturæ, quæ proprie ad Sacerdotes pertinent: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*; et, *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Atque hæc est epistola, quam solet citare Calvinus, quando Catholicis objicit, quod Matrimonium ut pollutionem rejiciant, ut videre est lib. iv. Instit. cap. 12. §. 24.

Respondeo primum, argumentum hoc totum mendacio et calumnia niti: nusquam enim Catholici legitimum Matrimonium, pollutionem, aut immunditiam vocant. Siricium enim antiquissimum, et sapientissimum Pontifex, non conjugia damnat, sed sacrilegia, quæ falso a Lutheranis conjugia nominantur. Reprehendit enim c. 6. et 7. Monachos, et Sacerdotes, qui illicitis nuptiis implicari volebant, quibus ex Apostolica doctrina conjugia interdicta esse noscuntur; ac de his dicit: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*. Sacerdotes enim in carne esse, id est, carnaliter vivere convincuntur, cum ad conjugia sibi interdicta aspirant.

(1) Eph. V. 32.

Capite autem 5. ubi nomen pollutionis habetur, reprehendit eos, qui post actam penitentiam, ad pristinas sordes redeunt. Nemo autem agit penitentiam, quod legitime nupsit, vel uxorem duxerit; quare id sequitur, ut illicitum aliquod Matrimonium reprehenderit.

Adde, quod si in actu Matrimonii turpitudinem, et immunditiam aliquam esse dicemus ratione concupiscentiæ, et rebellionis membrorum, nihil diceremus divinis litteris repugnans. Nam I Regum XXI, interrogavit sacerdos a Davide, petente panes propositionis: *Si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus?* Et respondit David: *Et quidem si de mulieribus agitur, continentis nos ab heri, et nudius tertius* (1)? Ex quo loco recte probat S. Hieronymus lib. 1. in Jovinian. actum carnalem etiam in conjugatis, immunditiam dici posse. Et Apoc. XIV: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt* (2) quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: per Matrimonium autem virginitatem perire, negari non potest.

Denique, si nihil turpe in actu conjugii est, cur homines erubescunt, neque coram aliis eum actum exercere audent? et cur Levit. XVIII. et XX. perpetuo instrumenta ejus actus, turpitudinis vocabulo appellantur? Quare propter hujusmodi inquinatorem, de qua loquitur Apocalypsis; et immunditiam, de qua Ahimelech in libris Regum, et turpitudinem, de qua Moses in Levitico: recte dici potest Sacerdotibus: *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

Præterea I Corinth. VII. Apostolus virginem conferens cum conjugata, dicit: *Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore et spiritu* (3). Placet igitur Virgo Deo aliquo modo, quo non placet conjugata; et sancta est virgo corpore et spiritu, aliquo modo quo sancta non est conjugata: quamobrem non male dici posset de conjugatis: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*; id est, qui carnalibus curis ob nuptias sunt implicati, cogitant quæ mundi sunt, quomodo placeant uxori, et ideo Deo placere non possunt eo gradu, quo placere potest virgo. Et ad eundem modum Sacerdoti ob cœlibatū recte accommodatur illud: *Sancti estote, nimirum corpore et spiritu, quo modo conjugati sancti esse non*

possunt, licet ipsi etiam suo modo sancti sint.

Quintum argumentum est eorumdem Calvinii, et Kemnitii in locis iisdem: « Si Matrimonium esset sacramentum, certe non pugnet cum aliis sacramentis. At Pontificii docent, non posse Ordinis sacramentum cum Matrimonio simul consistere; igitur vel Matrimonium non est sacramentum, vel ipsi secum Pontificii pugnant. »

Respondeo: non arcentur Sacerdotes a Matrimonio propter sacramentum, quod in Matrimonio est, sed propter impedimenta, et sæculares curas, quæ necessario Matrimonium consequuntur. Siquidem qui uxores duxerunt, et ex consensu mutuo continentiam perpetuam profitentur, sacris ordinibus initiari possunt, et tamen simul, et veri conjuges (nec enim per votum continentiam vinculum solvitur, aut sacramentum perit) et Sacerdotes sunt, quare non pugnant sacramenta inter se. Esse autem in Matrimonio, quando liberis opera datur, multa, quæ animum a rebus divinis necessario avocent, Apostolus docet I Corinth. VII: *Qui cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divinus est* (4), et ibidem hortatur conjuges, saltem ad tempus ex consensu ab actu conjugii se abstinere, ut vacent orationi. Itaque non propter Sacramenti sanctitatem, sed propter ejusmodi impedimenta Sacerdotibus Matrimonium interdicitur.

Sed contra solutionem, Calvinus aliud argumentum profert. Est igitur sextum argumentum: « Cœtus pars sacramenti est, nec sine eo Matrimonium Sacramentum est, ut habet Magister lib. IV. Sententiarum, dist. 26. et Gratianus 27. quæst. 2. canon. Non est dubium, et can. Cum societas: nam per eum figuratur conjunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem, dum scilicet efficiuntur conjuges una caro. Ergo si a sacramento non arcentur Sacerdotes, non solum a vinculo, sed neq. ab ipso coitu debent arceri: aut certe quod unum super est, Matrimonium sacramentum non erit. »

Addit ad idem comprobandum Calvinus hoc acutissimum, scilicet, argumentum: « In sacramento, inquit, conferri gratiam Spiritus Sancti affirmant: coitum tradunt esse sacramentum: in coitu negant unquam Spi-

ritum sanctum adesse. » Quam ultimam propositionem ex Gratiano probat, canon. Conubia, 32. quæst. 2.

Respondeo: de copula conjugali duæ sunt opiniones Catholicorum. Quidam enim docent, copulam illam neque Sacramentum, neque partem sacramenti esse; sed actum solum, sive officium Matrimonii, proinde quid accidentarium esse respectu sacramenti Matrimonii Alii volunt, copulam conjugalem esse partem quamdam Sacramenti, non quidem essentialiam, sed integram, et ideo ante copulam, appellari ratum, sed non consummatum.

Omnes tamen in eo conveniunt, quod copula non sit pars essentialis, et propterea sacramentum Matrimonii totum, ac plenum quantum ad partes essentialia, inveniatur in contractu per verba de presenti: quæ sententia est etiam veterum Patrum, ut ex apertissimis eorum testimoniis perspicuum est.

Ambrosius lib. de Institut. virgin. cap. 6: « Non desloratia, inquit, virginitatis, facit conjugium, sed pactio conjugalis. » Vide eundem lib. II. in Lucam, cap. 2. Idem habet Augustinus lib. 1. de nuptiis, et concup. cap. 11. et lib. II. de consensu Evangelistarum, cæ. 1. ubi docet, inter B. Virginem Mariam, et S. Joseph, verum conjugium sine ulla carnali copula fuisse. Ad idem propositum alia quadam adducit ex Chrysostomo, Isidoro, Nicolao Papa, et aliis, Gratian. 27. quæst. 2.

Ubi tamen observandum est, in eadem questione alligari in contrariam sententiam Augustinum, et Leonem, can. Non est dubium, et can. Cum societas. Sed uterque locus sumptus est ex epist. Leonis 92. ad Rusticum Narbonensem, et depravate allegatur. Nam illa verba Leonis: « Cum societas nuptiarum sic ab initio constituta sit, ut præter sexuum commixtionem haberet in se Christi et Ecclesie sacramentum. Gratianus addita negatione, ita legit: « Cum societas nuptiarum sic ab initio constituta sit, ut præter sexuum commixtionem non haberet in se Christi et Ecclesie sacramentum », sed emendandus est Gratiani codex ex ipsa Leonis epist. Eodem modo emendandus est textus Magistri lib. IV. dist. 26. ubi eadem loca, cum eadem depravatione habentur.

Esse autem veriorum lectionem, quæ caret negatione, patet; tum quia ita habent omnes codices S. Leonis, tum etiam quia illa negati-

o repugnat sententiæ S. Leonis. Ille enim docere intendit, concubinam non esse veram uxorem: ut autem hoc probet, non est opus ut ostendat ad Matrimonium requiri commixtionem sexuum; illa enim commixtio in concubinatu non deest: sed ostendere debet, quod etiam facit, Matrimonium non tam in copula carnali consistere, quam in federe nuptiali, in quo est sacramentum Christi, et Ecclesie.

His præmissis, ad argumentum Calvinii respondeo, duo falsa ad ipso affirmari. Primum, coitum sacramentum esse, vel talem sacramenti partem, ut sine eo sacramentum esse non possit: id enim falsum esse, testantur supra citati Patres. Neque obstat, quod per copulam significetur conjunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem: nam non illa sola significatio sacramentum facit, sed etiam significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia, vel cum quavis anima, per amorem spirituales. Quocirca si desit copula, significatio quædam deerit, non tamen omnis significatio, et ideo conjugium illud Sacramentum quidem erit, sed aliqua ex parte imperfectum, et non consummatum.

Ad illa loca Magistri, et Gratiani, quæ Calvinus allegat, jam est responsum, loca esse corrupta: unde etiam Magister, et Gratianus laborant in eorum explicatione. Sed nulla est difficultas, si Leonis epist. consulatur.

Secundo falso Calvinus assumit, Sacramentum non arceri a sacramento Matrimonii, ex Catholicorum doctorum sententia, sed solum a coitu. Arcentur enim plane Sacerdotes non a coitu tantum, sed etiam a sacramento Matrimonii; non quidem ratione sacramenti, ut supra diximus, sed ratione eorum, quæ sacramento annexa sunt. Neque est absurdum, eos, qui unum sacramentum habent, arceri ab alio, licet utrumque sanctum, et Deo gratum sit, quando unius ministerium alterius functionem impedit. Nam et Apostoli, Actor. VI. rejecerunt a se munus ministrandi mensis, ut verbo Dei, et orationi diligentius instare possent: etiam utrumque opus pium, et charitatis erat. Et I. Timot. V, reprehenduntur viduæ, quæ ad ministerium Ecclesie assumptæ, nubere volebant: quia nimirum non facile poterant nuptiis simul et ministerio Ecclesie satisfacere.

Ad confirmationem respondeo, in ea quoque duo esse vitia. Primum est, in illa pro-

(1) I Reg. XXI, 4. — (2) Apo. XIV, 4. — (3) I Corinth. VII, 34. — (4) I Corinth. VII, 33.

positione: « Coitum tradunt sacramentum esse », nullus enim Catholicorum, quod sciam, hoc tradit; sed ut antea docui, aliqui id simpliciter negant, aliqui solum admittunt esse partem quandam integram Sacramenti.

Ex qua sententia non sequitur, quod Calvinus sequi existimat, in coitu debere ordinarie sacramentalem gratiam dari: gratia siquidem ex Catholicorum sententia tunc datur, cum conjuges per verba de presenti Matrimonium contrahunt; tunc enim sacramentum, quod attinet ad ejus essentiam, proprie ministratur.

Alterum vitium est in illa propositione: « In coitu negant unquam Spiritum sanctum adesse, » nam in primis verba illa a Gratiano relata, Origenes sunt, homil. 6, in Numer. Origenes autem non est tanta auctoritatis in Ecclesia, ut ejus sententia necessario approbanda sit.

Deinde eo loco Origenes nihil affirmat; ait enim discretis verbis: « Ego autem, licet non usquequam pronuntiam, puto tamen, etc. »

Præterea verba illa Origenis, quibus docet, in opere conjugali non dari, sive non adesse presentiam Spiritus sancti, non significant nullo modo adesse, sed non adesse ad eum actum efficiendum, speciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet, non omnia sacerdotum opera fieri a Spiritu sancto. Quædam enim sunt aliquando mala opera, quæ etiam a Sanctis fiunt, et ea non fiunt a Spiritu sancto; quædam sunt bona, sed naturalia, et ideo non exigunt peculiarem Spiritus sancti presentiam; imo nec docet ea tribuere peculiari Spiritus sancti auxilio. Et in hoc genere ponit Origenes conjugale opus, nec male existimat, ad opus hoc naturam sufficere, neque esse necessarium, neque decere illud tribuere Spiritui sancto. Cum hoc autem Origenis pronuntiatum recte coheret, per actum conjugalem posse acquiri gratiam Spiritus sancti, quando actus iste est actus justitiæ, vel obedientiæ, vel charitatis: nam harum omnium virtutum esse potest. Unde S. Augustinus lib. iv. in Julian. cap. 5. dicit, bonum beatificum esse, quando quis utiliter conjugis carne non ad libidinem explendam, sed ad sobolem, ob Dei gloriam propagandam. Sed in tali opere voluntas illa, quæ actum conjugalem eligit ad Dei gloriam, Dei sine duduo auxilio indiget: opus autem ipsum conjugale ex voluntate illa sequitur per na-

turalia instrumenta, sine novo ac speciali Dei auxilio, ut Origenes volebat.

Septimum argumentum Kemniti est in 2. par. Examinis pag. 1220. « Sacramentum proprie dictis annexa debet esse promissio gratiæ non conjuscumque, sed reconciliationis, et remissionis peccatorum: talis promissio Matrimonio deest. »

Respondeo, nititur argumentum falso fundamento, quod omnia sacramenta sint instituta ad remissionem peccatorum: quod fundamentum non semel evertimus, tum in I. lib. de Sacramentis in genere, tum in IV. lib. de Eucharistia. Et sane ex ipsa Eucharistia fundamentum illud solidissime evertitur. Eucharistiam enim sacramentum esse proprie dictum, omnes concedunt, et cum tamen non ad peccata remittenda, sed ad vitam spiritualem per baptismum acquisitam, alendam, et conservandam, institutum esse, species ipsæ sacramenti testantur: ideo enim in specie panis, et vini hoc sacramentum datur, ut in eo nobis cibum dari ad vitam sustentandam intelligamus.

Octavum argumentum ejusdem, sumitur ex materia, et forma hujus sacramenti: de qua re disseremus in sequenti controversia.

Nonum argumentum Kemniti sumitur ex eo, quod sancti Patres antiqui, et vetera Concilia, ante Constantiense, et Florentinum, non tradiderunt Matrimonium esse sacramentum; et ex Doctoribus Durandus cum iis, quos ipse citat, aperte negat Matrimonium esse sacramentum proprie dictum, sive univoce cum aliis. Ex quibus, mendacii arguere conatur Tridentini Concilii verba, quæ ad initium sess. 24. ita habent: « Matrimonium inter novæ legis sacramenta annumerandum sancti Patres nostri, Concilia, et universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt. »

Respondeo, ut vera sit Concilii sententia non est necesse, ut omnes Patres, et omnia Concilia discretis verbis habeant, Matrimonium esse sacramentum: sed satis est, si aliqui Patres, et aliqua Concilia id habeant, et nulli Patres, nullaque Concilia contrarium aliquando docuerint: vel si quis forte contrarium senserit, ejus opinio communi judicio reprobata fuisse monstratur.

Porro Patres nonnullos Matrimonium pro sacramento habuisse, supra nos eorum locis allegatis docuimus, ad Kemniti perlinebat, aliquos proferre, qui contrarium senserint; quod tamen nec fecit, nec facere potuit.

Concilia vetera id explicarunt, quod suis temporibus in controversiam vocabatur; Matrimonium videlicet a Deo institutum, remque factam, et bonam esse. Utrum autem sacramentum esset proprie dictum, non fuit causa cur tractarent, cum nemo de illa re tunc ambigeret; Concilia tamen posteriora, causa id postulante, declararunt quod a veteribus omissum fuerat.

Quod ad Durandum attinet, scripserat ille initio (ut Capreolus refert in 4. dist. 26. qu. unica art. 3.) Matrimonium non esse proprie sacramentum. Sed quia propterea male apud Catholicos audiebatur; in posteriori editione id correxit, atque ait, esse Matrimonium vere, et proprie sacramentum, sed non univoce; atque istam questionem de univoce, logicam esse dixit, ut nimirum non videretur ab aliis, nisi in questione logica sentire. Sed quamquam ille non satis isto colore textit errorem suum, videmus tamen etiam ante Constantiense, et Florentinum Concilium, pro hæreticis, vel de hæresi suspectis habitos, qui Matrimonium e numero Sacramentorum eximerent. Quid autem virum habeant argumenta Durandi, nunc videbimus.

Sit igitur decimum argumentum, quod est primum apud Durandum: « In Sacramentis cæteris, id quod exterius agitur, excedit dictamen rationis naturalis, nec potest reddi sufficiens causa illius, nisi per lumen fidei. At quod exterius agitur in Matrimonio, naturalem causam habet; non igitur sunt univoce sacramenta, Matrimonium, et reliqua sex. Major propositio probatur. Nam si quis videat in Ecclesia puerum Baptizari, et ignoret mysteria nostræ fidei, nunquam reddere poterit causam ejus ablutionis. Non enim ablutio illa fit, ut puer refrigeretur, aut laetetur corporaliter, qui sunt naturales aque effectus; sed ut justificetur a peccato originali, qui est effectus supernaturalis, et a sola Dei voluntate dependens. Evidem dici potest de aliis quoque Sacramentis, que sunt omnia signa voluntaria a Deo instituta. Probat quoque minor propositio. Nam Matrimonium fit ad significandam, et efficiendam unionem insolubilem viri, et mulieris: id autem naturaliter significant verba exprimentia mutuum consensum, et ideo si ethnicus videat Matrimonium celebrari, facile ausam reddet, cur id fiat. Neque satisfaciet, si quis dixerit, Matrimonium esse sacramentum Christi, et Ecclesiæ, et hunc effe-

ctum non significari naturaliter, nec posse cognosci ab ethnico. Nam significatio sacramentorum principalis est ejus rei, quæ per sacramentum efficitur; sacramenta enim faciunt quod significant. Matrimonium autem non efficit unionem Christi cum Ecclesia, sed unionem masculi, et femine; et ista unio dicitur ab Augustino, lib. de bono conjugali cap. 7, res sacramenti. »

Respondeo: minor propositio falsa est. Nam non est qualibet unio viri et femine, res sacramenti hujus, sed unio plane insolubilis. Etiam si enim communi consensu conjuges hoc vinculum Matrimonii consummati dirimere vellent, aut a summa potestate ecclesiastica, vel temporali dirimi vellent; non tamen vinculum solvi posset. Hanc autem tantam unionem non significant naturaliter verba illa conjugum, quæ dicuntur in celebratione Matrimonii: « Quecunq; inquit Augustinus loco notato, non faciunt intentionem, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alieujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum, quoddam Sacramentum adhiberetur etc. »

Præterea unio quam significat et efficit sacramentum Matrimonii, est unio non solum corporum, sed etiam animorum, non qualescumque, sed per veram, et divinam charitatem, ut uxor jungatur viro, ut Ecclesia Christo; et vir uxori, ut Christus Ecclesiæ; proinde est unio sacra, et sanctificans animas, nisi ponatur obex; quæ omnia nec naturaliter significari, nec nisi lumine fidei cognosci possunt. Quare Matrimonium christianum non minus ad placitum, et ex divina institutione significat, quam alia sacramenta.

Undecimum argumentum, quod est secundum Durandi: « Sacramenta cætera consistunt in aliqua sacra, quæ applicatur extrinsecus suscipienti a ministro. At nihil tale invenitur in Matrimonio; non igitur Matrimonium est sacramentum univoce cum cæteris. Major propositio patet inductive. Nam in Baptismo applicatur aqua, sive ablutio; in Confirmatione unctio; in Eucharistia panis consecratus; in Confessione absolutio etc. Minor autem propositio certissima est. Nam in Matrimonio nihil est quod applicari possit, vel debeat: nam voluntas conjugum signum expressa sufficit. Quod si quis respondeat, applicari in hoc Sacramento signa ipsa mutui consensu, non omnino satisfaciet;

nam nunquam ostendet applicari eo modo ista signa, quo modo applicantur Sacramenta cætera. Nam reliqua applicantur necessario ab alio; nemo enim seipse baptizat, nemo se absolvit etc. at in Matrimonio ipsi conjuges seipsos ligant. Præterea alia Sacramenta non possunt conferri in absentes, neque uni per alium; nemo enim baptizat hominem absentem, neque ullus per procuratorem baptizat. At Matrimonio inter absentes, et per procuratorem celebrari potest: non igitur univoce Matrimonio est Sacramentum cum Baptismo, et cæteris sacramentis. »

Respondeo: neganda est hujus argumenti consequentia; quia non est de ratione Sacramenti in genere, ut consistat in aliqua re, quæ extrinsecus applicetur, sed satis est, ut sit signum, et causa gratiæ justificantis.

Et sane, si hoc argumentum valeret, facile probaremus, nullum esse Sacramentum univoce cum reliquis. Nullum enim est, quod non habeat aliquid proprii, in quo ab omnibus aliis distinguatur: ut exempli causa, sacramentum nullum præter Baptismum, habet pro materia verum, et naturale elementum. Possemus igitur ita formare argumentum; commune est sacramentis, non habere pro materia verum, et naturale elementum: sed Baptismus habet pro materia verum, et naturale elementum; non igitur Baptismus et sacramentum univoce cum cæteris. Idem argumentum fieri posset de Eucharistia; nam commune est sacramentis cæteris, in actione consistere; sed Eucharistia non in actione, sed in re permanente consistit. Idem dici posset de aliis Sacramentis, ut Paludanus, et Capreolus fuse deducunt.

Si quis autem roget, quæ causa sit, cur solum Matrimonium non consistat in applicatione rei alicujus extrinsecæ; responso in promptu est. Deus enim sacramenta vario modo instituit; pro ut res erant variae, in quibus ea instituit. Sacramentum Baptismi in lotionem instituit, ideo aquam adhiberi voluit: sacramentum Eucharistiæ in refectione, ideo panem, et vinum elegit; sacramentum Pœnitentiæ in forma judiciali, ideo verbis sententiam pronuntiare mandavit; et sic de cæteris. Matrimonium in contractu quodam constituit, et ideo morem contractuum servari voluit: in contractibus autem nihil extrinsecus applicatur, sed ipsi contrahentes,

mutui consensus significatione contractum efficiunt.

Atque hinc etiam redditur causa, cur Matrimonium non egeat alio ministro præter ipsos contrahentes, et cur inter absentes, et per procuratorem celebrari possit. Hæc enim est natura contractus, ut ipsi se contrahentes ligent, neque opus habeant tertia persona a qua ligentur: et ut cum absentibus, et per procuratorem contractum facere, si velint, queant. In aliis autem sacramentis ista locum non habent, quia repugnant eorum nature, et proprietati: neque enim ratio admittit, ut quis seipsos regeneret, aut absens absentem lavet, aut unus lavetur pro alio, et sic de aliis.

Argumentum duodecimum, quod est Durandi tertium: « Sacramentum Matrimonii non confert gratiam; cætera conferunt: non igitur est Matrimonium sacramentum univoce cum reliquis. » Propositionem majorem probat Durandus auctoritate, et ratione. Auctoritas est aliquot juris canonicis interpretum, ac præterea magistri sententiarum in IV. lib. sentent. distinct. 2. Ratio est duplex: una jureconsultorum, quos ipse citat; altera, ipsius propria.

Jureconsulti probant, sacramentum Matrimonii non conferre gratiam, quia licite fit pactum de Matrimonio contrahendo, si certa summa pecuniæ numeretur: quod illicitum videretur, si Matrimonium gratiam conferret, est enim simoniæ crimen, gratiam Dei pecuniis emere velle.

Ipse vero Durandus hoc argumento utitur: « Matrimonium non confert primam gratiam, quæ est ipsa justificatio a peccatis; neque secundam gratiam, sive gratiæ incrementum: nullam igitur gratiam confert. » Et quidem quod gratiam primam non conferat, probat, quia solus Baptismus, et Pœnitentia ad peccati remissionem instituta sint. Quod non secundam, probat, quia majoris gratiæ esset Matrimonium, quam continentia; si continens per Matrimonium in gratia divina augetetur.

Respondeo, quod attinet ad auctoritatem interpretum juris canonici, non multum refert, quid pauci quidam ex illis senserint, tum quia communis sententia in Rubricam de sponsalibus et Matrimonio, est in contrarium, ut notavit Navarrus in Enchirid. cap. 19. Numer 22; tum quia in his, quæ ad jus divinum pertinent, qualia sunt sacramenta, major fides habenda est theologis, qui veri

sunt juris divini consulti, quam canonistis, qui in solis humanis legibus versantur.

Neque valet quidquam Durandi argumentatio, qui ex eo probat, magnam esse canonistarum auctoritatem, quia ipsi probe norunt sententiam, et fidem Romane Ecclesie. Nam sententiam Romane Ecclesie norunt canonistæ in iis, quæ ad humanos canones pertinent, non autem in iis, quæ pendent ex jure divino: neque canonem ullum in toto corpore juris inveniunt, ubi habeatur Matrimonii sacramentum gratiam non conferre.

Quod autem ad Magistri sententiam attinet, ostendit præclare S. Thomas, locum illum Magistri explanans, nihil a Magistro contra communem Ecclesie sententiam in eo loco disputatum esse. Quod enim ait Magister, quædam sacramenta instituta esse tum in remedium, tum ut gratiam adjutricem tribuerent, ut Baptismum, quædam in remedium tantum, ut Matrimonium, quædam ut gratiam tantum adjutricem darent, ut Eucharistiam, intelligendum est de principali fine, et effectu sacramentorum. Etsi enim omnia sacramenta gratiam gratum facientem conferant, et omnis gratia gratum faciens vim habeat peccata delendi, et auxilium ad bene vivendum tribuat, tamen quædam sacramenta instituta sunt principaliter ad juvandum in bono, ut Eucharistia, Confirmatio, et Ordo: quædam ad peccata delenda, aut vitanda, ut Pœnitentia, Unctio infirmorum, et Matrimonium: quædam ad utrumque effectum, ut Baptismus, qui cum sit nova generatio, includit simul vitam gratiæ, et mortem vitiorum.

Ad rationem canonistarum respondet recte sanctus Thomas, in 2. 2. q. 100. art. 2. et in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. quæst. 1, in Matrimonio non solum sacramentum, sed etiam contractum civilem considerari posse; et propterea licet non possit pro sacramento pecunia accipi, vel dari, posse tamen pro civili contractu ad onera Matrimonii toleranda. Adde, quod etiam Matrimonium gratiam non conferret, tamen adhuc sacramentum esset, ex eorumdem Canonistarum sententia, proinde non liceret pro eo Sacramento pecunias dare, vel accipere: nihil enim sacrum licite vendi, aut emi potest.

Ad rationem Durandi, quæ certe tanto theologo indigna est, respondeo, Matrimonii sacramentum gratiam conferre, quæ et pri-

ma, et secunda dici possit. Nam etiam si hoc sacramentum non sit principaliter institutum ad remittenda peccata, tamen ea remittere potest eo modo, quo a sacramentis Eucharistiæ, Confirmationis, et Ordinis remittuntur; et siquidem id fiat, erit prima gratia; sin autem, erit secunda.

Neque obstat, quod continentia sit excellentior Matrimonio: nam aliud est comparare statum cum statu, aliud, statum cum sacramento. Status continentie altior est statu Matrimonii, et majoris gratiæ, et meriti: *Qui enim nubit, bene facit; qui non nubit, melius facit*, I. Corinth. VII (1). Sacramentum tamen semper auget gratiam, in quocumque statu suscipiatur. Quare continens dum Matrimonium contrahit, in gratia crescit: sed si idem continens propter Deum nuptias humanas contempsisset, plus gratiæ apud Deum invenisset, quam sit illa, quæ per sacramentum Matrimonii datur.

Decimum tertium argumentum, quod est quartum Durandi: « In Sacramentis cæteris, ordinatio Ecclesie vim præcepti habere potest, sed nunquam est de necessitate sacramenti, quia non potest Ecclesia mutare essentialia sacramentorum. At in Matrimonio, Ecclesie ordinatio est de necessitate sacramenti, ut patet; quia cum Ecclesia prohibet conjugia in certo gradu consanguinitatis, non perficitur sacramentum inter eas personas, etiam si persone illæ reipsa Matrimonium contrahere conentur. Non igitur Matrimonium est cum cæteris sex univoce sacramentum. »

Respondeo: mala est consequentia hujus argumenti, et major propositio falsa. Nam causa cur ordinatio Ecclesie sit de necessitate sacramenti Matrimonii, non est, quia Ecclesia possit mutare essentialia hujus sacramenti, sed quia potest mutare fundamentum prærequiritum ad hoc sacramentum. Materia enim sacramenti hujus, non est conjunctio viri et mulieris conjunctumque, sed conjunctio legitimarum personarum; alioqui etiam inter patrem et filiam, interque filiam et matrem, esse posset Matrimonii sacramentum. Quia sint autem legitime personæ, Christus non definitur, sed præsupposito contractu humano inter legitimas personas, eam conjunctionem evexit ipse ad Sacramenti dignitatem. Ecclesia igitur determinat, quæ sint habenda legitime personæ, et eo

(1) I Corinth. VII. 38.

modo materiam, et fundamentum præparat sacramento Matrimonii; non autem essentialia Matrimonii ullo modo mutat, aut mutare potest.

Simile est in aliis sacramentis. Nam quia materia Eucharistiæ est panis, et vinum, nemo potest facere, ut panis et vinum dum talia sunt, non sint materia Eucharistiæ; neque contra, ut quod non est panis, aut vinum, dum non est tale, Eucharistiæ materia sit: sed bene possunt homines facere, ut vinum mutetur in acetum, et inde desinat esse materia sacramenti: et contra, ut uva incipiat esse vinum, et eo modo fiat materia sacramenti. Sic igitur Ecclesia non potest facere, ut personæ legitimæ non sint materia sacramenti Matrimonii, dum legitimæ non sunt; neque ut non legitimæ sint materia, dum non sunt legitimæ: sed potest tamen decreto et ordinatione sua, ex legitimis, illegitimas facere, et contra. Vide S. Thomam in 4. dist. 34. quæst. 1. art. 1. ad 4.

Præterea non videtur esse verum, quod in majori propositione Durandus posuit, esse proprium Matrimonii, ut in eo Ecclesiæ ordinatio sit de necessitate sacramenti. Nam in sacramento Penitentiae, et Confirmationis, idem cernimus. Cum enim Ecclesia sacerdotem aliquem certæ parochiæ, vel diocesi præficit, si is hominibus non sibi subjectis sacramentum Penitentiae administrare aggre-diatur, non solum peccat, quia contra Ecclesiæ præceptum agit, sed etiam irrita est absolutio. Et si summus Pontifex simplici presbytero committat, ut sacramentum Confirmationis alicubi conferat; sacramentum illud erit verum, et ratum. Quod si absque Pontificis mandato, vel facultate id faciat simplex sacerdos, neque sacramentum erit verum, et ipse peccabit.

Decimum quartum argumentum, quod est quintum Durandi: « Absque Baptismo nemo est capax sacramenti proprie dicti; sed Matrimonii capax est homo ante Baptismum,

ergo Matrimonium non est sacramentum proprie dictum. Minor propositio probatur. Nam Matrimonium ita est verum, et legitimum inter infideles ante Baptismum, ut inter fideles post Baptismum. Neque obstat, quod post Baptismum dicitur ratum, quod ante Baptismum non dicebatur: nam dicitur quidem ratum, sed non est magis Sacramentum, quam antea, cum nulla mutatio facta sit. »

Respondent aliqui, ut Petrus Paludanus, et Joannes Capreolus in 4. dist. 26. q. unica art. 3. ad 5. et Joannes Eekius homil. 73. de Sacramentis, eos conjugatos, qui convertuntur ad fidem, debere post Baptismum iterum contrahere inter se Matrimonium, et tum demum contractum illum fieri sacramentum. Alii tamen, ut Thomas de Argentina in 4. dist. 39. q. 4. art. 1. ad 1. et Paludanus loco citato, dicunt sine novo contractu Matrimonium quod ante Baptismum non erat sacramentum, statim post Baptismum esse sacramentum, quia jam actu significat, quod antea solum in potentia significabat.

Sed quidquid de hoc sit, communis sententia Theologorum in 4. Sentent. dist. 39. est, Matrimonium infidelium esse posse verum, et legitimum, sed non ratum, nec omnino insolubile; sed si ambo conjugati convertantur ad fidem, et baptizentur, Matrimonium eorum fieri ratum, et omnino insolubile, et proinde sacramentum. Nam ideo Matrimonium infidelium non est ratum, quia non est sacramentum, ut S. Thomas docet in secundo scripto in 4. sent. dist. 39. Omnimoda enim insolubilitas est effectus sacramenti. Sive igitur conjugati post Baptismum iterum contrahant, sive persistent in contractu antiquo, ille consensus mutus signo aliquo, aut saltem ipsa copula expressus, sacramentum conjugii facit in iis, qui jam per Baptismum capaces sacramentorum effecti sunt.

CONTROVERSIA II.

CAPUT VI.

De materia, forma, et Ministro Sacramenti Matrimonii.

Etsi de materia, forma, et ministro hujus Sacramenti aliquid jam attigimus, occasione argumentorum Durandi, rursus tamen paulo

fusius id petraendum est, tum ob Martini Kemnitii calumnias, tum ob novam, et singularem opinionem Melchioris Cani. Id quod necessario faciendum nobis esse videtur, ut dogma ecclesiasticum in superiore questione explicatum, omnia ex parte tectum ac defensum maneat.

Kemnitius enim hinc argumentum ducit, ad probandum, nullum esse conjugii sacramentum proprie dictum, quod in conjugio, materia et forma, sive elementum et verbum, non facile demonstrari possint.

Canus autem dum pro sua opinione pugnat, iis argumentis imprudenter utitur, quibus hæretici nostri temporis, Ecclesiam vexare possent; siquidem lib. viii. de locis Theologicis cap. 5. affirmat non omne Matrimonium inter Christianos legitime contractum esse sacramentum, sed illud solum, quod a ministro ecclesiastico sacris et solemnibus verbis celebratur. Quocirca verba, quibus conjuges mutuum consensum exprimunt, admittit ille formam esse contractus conjugii, sed non sacramenti conjugii: et personas contrahentes admittit esse Ministros contractus conjugii, sed non sacramenti conjugii.

At quia sententia communis, et vera, distinctionem istam omnino ignorat, et nihil interesse statuit inter contractum conjugii Christiani, ejusque materiam, formam, et ministrum; et sacramentum conjugii, ejusque materiam, formam, et ministrum: ita ut quod sufficit ad contractum istum celebrandum, idem sufficiat ad sacramentum celebrandum: inde fit, ut dum Canus totis suis viribus probare conatur, Matrimonium sine forma verborum a ministro ecclesiastico prolata celebratum non esse sacramentum, simul etiam probet quantum in se est, nullum revera esse in Ecclesia conjugii sacramentum.

Nos igitur ut utriusque respondeamus, primo exponemus breviter, quæ sit materia, quæ forma, et minister hujus sacramenti, secundum communem sententiam, et Kemnitii calumnias repellemus. Deinde, Cani sententiam refutabimus; atque ejusdem argumenta solvemus.

Quod igitur ad primum attinet, de materia hujus sacramenti duæ sunt Theologorum præcipue sententiæ, quas Petrus Paludanus refert in 4. dist. 1. q. 4. Una est, quod consensus conjugum verbis expressi, seu verba consensum exprimentia, sint materia, et forma hujus sacramenti. Altera, quod ipsa corpora, seu personæ contrahentium, sint materia; verba vero exprimentia consensus, sint forma.

Quæ sententiæ meo judicio sunt ambe veræ, et facile conciliari possunt. Nam conjugii sacramentum duobus modis considerari potest: uno modo, dum fit; altero modo, dum

permanet postquam factum est. Est enim Matrimonium simile Eucharistiæ, quæ non solum dum fit, sed etiam dum permanet, sacramentum est: dum enim conjuges vivunt, semper eorum societas, sacramentum est Christi, et Ecclesiæ.

Si igitur consideretur Matrimonium, dum fit, tota ejus essentia in signis exprimentibus consensum mutuum consistit: corpora enim conjugum non concurrunt, nisi ut materia circa quam ut etiam dum fit Eucharistia, tota essentia consecrationis in verbis sacris posita est; panis autem, et vinum solum concurrunt ut materia circa quam. Et idem videmus in aliis contractibus. Nam cum venditur, aut emitur domus, tota contractus ratio in consensu mutuo sita est: domus autem est materia circa quam operatio illa versatur; nemo enim dicit domum, quæ venditur partem esse contractus. Sed quia verba unius conjugis, determinat verba alterius, et ab illis pariter determinantur, ideo in iisdem verbis distinguipotest materia, et forma: nam verba quatenus determinant, forma dici possunt; quatenus determinantur, materia.

Atque hæc est sententia S. Thomæ in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 4. Nam in responsione ad 1. dicit, formam sacramenti hujus esse, verba conjugum: in responsione ad 2. dicit, materiam esse, actus ipsorum conjugum, quibus sacramentum Matrimonii perficitur, ubi per actus intelligit eadem verba quæ paulo ante dixerat, esse formam; nulli enim alii actus necessario requiruntur ad hoc sacramentum perficiendum. Nec non Richardi, Paludani, Capreoli, Dominici Soto, et aliorum in eadem distinctione.

Si vero consideretur Matrimonium jam factum, et celebratum, negari non potest ipsos conjuges simul cohabitantes, sive externam conjugum societatem, et conjunctionem, esse materiale symbolum externum, representans Christi et Ecclesiæ indissolubilem conjunctionem: quemadmodum in sacramento Eucharistiæ, consecratione peracta, remanent species consecratae, quæ sunt symbolum sensibile atque externum interni alimenti spiritualis.

Quare recte mihi dixisse videtur Petrus a Soto, lect. 4. de Matrimonio, materiam non solum circa quam, sed etiam ex qua sacramentum Matrimonii constat, esse personas contrahentes. Theologi quoque ferme omnes satis indicant, corpora conjugum esse materiam sacramenti hujus, dum affirmant, Ec-

clesiam posse constituere certos gradus consanguinitatis, et affinitatis, infra quos matrimonium sit irritum; quia dum eos gradus constituit, facit ut personae quae alioqui erant materia sacramenti hujus, jam non sint amplius materia. Atque haec de materia dicta sint.

Forma autem, consensu omnium Theologorum, Cano excepto, sunt verba, vel signa mutuum consensum exprimentia. Id habet expresse S. Thomas loco notato in 4. dist. 26. quaest. 2. art. 1. ad. 1. et ante eum Hugo de S. Victore. lib. II. de Sacramentis, par. 11. cap. 5. et omnes alii.

Sed objicit Kemnitius, pag. 1221. Joannem Gropperum nostra aetate docuisse, formam sacramenti Matrimonii esse illa verba Domini, Matth. XIX: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (1), proinde non deesse, qui contra Scholasticos doceant, non esse formam sacramenti hujus, signa mutui consensus.

At Kemnitius more suo non bona fide Gropperum citat. Locus Gropperi est in Enchiridio Christianae Institutionis, nomine Concilii Colonienensis edito, in tract. de Sacramento Matrimonii: quo loco Gropperus colligit quidem formam sacramenti hujus ex verbis Domini: *Quod Deus conjunxit, etc.*, sed non ait, illa verba esse formam, aut necessario recitanda esse: imo expresse dicit verba mutui consensus esse formam Sacramenti: «Superest, inquit, ut verbum et elementum hujus sacramenti indicemus, et gratiam insuper in eo conferri demonstremus. Verbum itaque hujus sacramenti, quo accedente ad elementum, fit sacramentum, id nimirum est, quo ambo, mas et femina (cum pietatis respectu, quae in Deum est, sibi mutuo fidem conjugalem dant, accipientque) non quovis modo sed in Dei nomine conjungantur, et copulantur.» Vides, lector, Gropperum non dissentire a ceteris in hujus sacramenti forma constituenda, et ideo solum allegasse verba Domini: *Quod Deus conjunxit, etc.* ut probaret, Matrimonium Christianorum non esse contractum mere civilem, et humanum, et verba conjugum referenda esse ad illam divinam, et sacram conjunctionem, de qua dictum est: *Quod Deus conjunxit, etc.*

Ex his patebit etiam, quis sit minister hujus sacramenti. Nam cum ad Ministerium proprie pertineat, verba formae pronuntiare,

(1) Matth. XIX, 6.

et per ea sacramentum conficere, et in hoc sacramento verba formae a conjugibus proferantur, necesse est, conjuges ipsos esse proprios hujus sacramenti Ministros.

Neque absurdum videri debet, quod in eadem personas concurrat causa materialis, et efficiens: id enim exigit natura contractus, qui de personis contrahentium fit. Quenammodum enim, si quis in servum aliquem se ipse venderet, idem esset vendens, et res vendita, efficiens, et materia: sic etiam in matrimonio, cum ipsi conjuges se mutuo tradant, ac donec, ipsi efficientes, et ipsi materia sunt. Et quamquam requiritur ex decreto Ecclesiae minister ecclesiasticus, qui consensum conjugum exquirat, et eundem approbet, et declaret, et benedictione sacerdotali confirmet, tamen proprio qui matrimonii sacramentum efficiunt, ipsi conjuges sunt.

Ex his refelli possunt Kemnitii calumniae. Objicit ille in 2. par. Exam. pag. 1220. et sequenti, Scholasticos, nondum fingere potuisse aliquid, quod materia et forma in hoc sacramento recte dici possit. Addit theologos, et jureconsultos nostros admodum varias, et incertas opiniones de hac re habere: arguit Tridentinum Concilium, quod nihil in re tam dubia determinaverit: colligit ex his omnibus, non posse etiam a nobis certo asseri, Matrimonium esse sacramentum.

Sed haec omnia levia sunt, et inania. Nam in primis Concilium nihil determinavit, quia non erat opus. Sicut enim Dominus ipse non expressit materiam, et formam hujus sacramenti, quia non novum symbolum instituit, sed humanum, usitatumque contractum evehit ad sacramenti dignitatem, attribuens illi contractui novam significationem, et gratiae promissionem: sic etiam Concilium muneris suo satisfecit, cum explicuit Dominicam traditionem.

Deinde, Theologi mirifice inter se conveniunt quoad formam, et Ministerium: quoad materiam autem non ita dissentiunt, ut facile conciliari non possint.

Et quamvis etiam tum de materia, tum de forma maxime inter se Catholici dissiderent: nihil id officeret certitudini, quam habemus de Sacramento Matrimonii. Nam ad fidem Catholicam de Sacramentis habendam, et ad eadem Sacramenta fideliter ministranda, vel suscipienda, satis est, scire, quid necessario requiratur ad sacramentum celebrandum, et

quod sint, et quae illa, sine quibus non perficitur Sacramentum, quid autem in his proprie forma sit, quid materia, sine fidei praedicio disputari, et etiam igoarari potest. Sciat parochus, ad Baptismum aquam esse necessariam, cum illis verbis sacris: «Ego baptizo te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti,» utrum autem aqua, materia dicenda sit, et verbum forma, adeo sine periculo ignorabil, ut etiamsi verbum materiam et aquam formam esse crederet, neque perniciose erraret, neque inutiliter baptizaret.

Ad eundem modum si Christiani teneant, ad matrimonium rite celebrandum, mutuum consensum legitimarum personarum signo sensibili expressum, esse necessarium; atque ejusmodi symbolo, ut vero novae legis sacramento promissionem gratiae esse annexam: nihil periculi erit, etiamsi forte materiam, et formam distinguere non valebunt. In hoc autem Theologi omnes conveniunt, uno Cano, ut diximus, excepto. Nihil igitur Kemnitius in hac parte obtinere potest.

CAPUT VII.

Omne legitimum Matrimonium inter Christianos contractum esse Sacramentum.

Nunc adversus Cani opinionem probandum est, non aliam esse formam essentialem, neque alium Ministerium sacramenti Matrimonii: aliam vero formam et alium Ministerium contractus Matrimonii, et propterea nullum celebrari inter Christianos legitimum Matrimonium, quin id continuo sit etiam verum Ecclesiae Sacramentum.

Ac primo id probamus, quia si vera esset opinio Cani, non possemus ex Scripturis et Conciliis ostendere conjugii Sacramentum; neque immerito dicerent haeretici hoc sacramentum ab hominibus, idque recens, excogitatum fuisse. Nam Scripturis habemus quidem, Matrimonium fidelium esse sacramentum; sed novae alicujus formae aut Ministerii vestigium nullum in divinis litteris reperimus. Quare si forma, et Minister contractus Matrimonii, sit etiam forma, et Minister Sacramenti Matrimonii, forma et minister hujus Sacramenti in divinis litteris perspicue demonstrabitur: si vero sit alia forma quaerenda, aliusque Minister, alibi certe, quam in divinis litteris ista quaerenda erunt.

Concilium Florentinum et Tridentinum, in

quibus propter novas haereses hoc dogma diligentius explicatum est, debuisse omnino formam et Ministerium hujus sacramenti assignare, si qua essent praeter formam, et Ministerium contractus Matrimonii. At ista Concilia ne verbo quidem novam ista formam, et Ministerium indicant, quin potius satis aperte significant, non esse quaerenda alia, praeter ea, quae in contractu Matrimonii inveniuntur.

Concilium Florentinum ita loquitur: «Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiae, secundum apostolum. Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutus consensus per verba de praesenti expressus.» Haec ibi. Quo loco Concilium per causam efficientem Matrimonii intelligit causam efficientem Matrimonii; etiam ut Sacramentum est. Nam hoc susceperat explicandum, cum diceret: «Septimum est Sacramentum Matrimonii,» et nisi ita intelligeret, jure reprehendi posset, quod omisisset id, quod necessario explicandum erat, et adjectisset id, quod a nemine pebatur. Quod si causa efficiens sacramenti Matrimonii juxta Concilii Oecumenici declarationem, est mutus consensus per verba de praesenti expressus, manifeste sequitur, formam sacramenti hujus non esse benedictionem Sacerdotis, sed ipsa conjugum verba et Ministerium necessario requisitum, esse utrumque conjugem. Nam Minister est causa efficiens Sacramenti, neque aliter efficit, quam formam materiae abjungendo. Quicumque igitur Cani sententiam tueri volet, eum oportebit ut Concilio Oecumenico aperte repugnare, aut certe notam imprudenciam eidem Concilio inurere.

Concilium Tridentinum sess. 24. in ipso decreto de Matrimonio novam formam et Ministerium in Sacramento Matrimonii non modo non tradit sed aperte etiam indicat non esse: dicit enim primo a Christo approbatum conjugium, in statu innocentiae institutum. Deinde addit gratiam, quae naturalem conjugum amorem perficeret, a Christo Sacramentorum institutore Matrimonio adjunctam. Denique concludit, novae legis Matrimonium, gratia veteribus prestare atque inde colligi esse hoc Matrimonium, veri nominis Sacramentum. Ubi Concilium non agnoscit differentiam inter Matrimonia veterum, sive ante peccatum sive post peccatum Adae, et Matrimonium ut est novae legis Sacramentum, quod attinet ad ritum: sed discrimen in eo

ponit, quod hoc est causa gratiæ, illa non erant. Materia igitur, forma, et Minister Sacramenti Matrimonii ex Tridentino Concilio eadem sunt, quæ erant in Matrimonii veterum, quæ Sacramenta non erant. Ritus enim ex materia et forma constat. At in illis certum est, non fuisse de essentia Matrimonii verba aliqua a Sacerdote pronuntiata: non igitur ejusmodi verba sunt de essentia Sacramenti Matrimonii, etiam apud Christianos.

Præterea idem Concilium Trident. in eodem loco anathema dicit iis, qui negant, Matrimonia clandestina, antequam ab Ecclesia irritarentur, fuisse vera et rata. Porro secundum usum loquendi sacrorum canonum illa Matrimonia dicuntur vera et rata, quæ non solum sunt contractus civiles, sed etiam Sacramenta Religionis. Nam cap. Quanto, de divort. Innocentius III. docet, Matrimonia infidelium esse vera, sed non rata, quia non sunt Sacramenta: contra vero, Matrimonia fidelium esse vera, et rata, quia Sacramenta sunt. Dicuntur autem Matrimonia, quæ Sacramenta non sunt, non esse rata, quia non habent illam omnimodam insolubilitatem, quam habent quæ Sacramenta sunt. Quare cum Concilium Tridentinum Matrimonia clandestina, vera et rata fuisse declaraverit certe negari non potest, quin etiam Sacramenta fuisse declaraverit.

Habemus igitur, Concilia duo Œcumenica quæ de hoc Sacramento ex professo tractaverunt, non modo non tradidisse novam formam, et Ministrum hujus Sacramenti, sed etiam præcipue docuisse, non esse querenda alia præter ea, quæ in contractu legitimi conjugii inveniuntur.

Secundo probatur ex communi consensu Theologorum. Nam in primis Hugo de S. Victore lib. II. de Sacramentis par. 41 cap. 3. aperte dicit, sacramentum Matrimonii perfici, cum consensus utriusque conjugis exprimitur.

S. Thomas in 1. dist. 26. q. 2. art. 1. ad 1. clarissime docet, formam sacramenti Matrimonii esse verba conjugum; ex quo idem Doctor colligit, Sacerdotis benedictionem non esse de essentia Matrimonii. Et dist. 28. q. unica art. 3. dicit, clandestina Matrimonia esse vera Sacramenta, etiamsi nullus adsit minister ecclesiasticus: quia in clandestinis inveniuntur omnia quæ sunt de essentia hujus sacramenti. Atque hoc idem ceteri omnes docent: nam idem Canus fatetur esse hanc opinionem communem scholarum.

Et Dominicus a Soto, qui paulo ante libros

suos in quartum sententiarum edidit, quam sua loca Theologica ediderit Canus, affirmat in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 3. suo tempore non defuisse aliquos, qui disputare inciperent formam essentialem Sacramenti Matrimonii esse illa verba Sacerdotis: «Ego vos conjugo»; sed tamen nullum adhuc fuisse, qui eam sententiam scriplis mandare ausus fuisset.

Ex quo intelligimus, Cani opinionem esse omnino singularem, et novam: ex quo rursus efficitur, aut Cani opinionem falsam esse, aut certe totam Ecclesiam in re gravissima multis sæculis errasse. Nam si Cani opinio vera esset, errasset Theologi omnes, qui debebant Matrimonia clandestina, et alia sine ministro ecclesiastico celebrata, ut vera Sacramenta habenda, ac veneranda esse. Errantibus autem Theologis, errasset etiam Parochi et Episcopi, et ipsorum populi: iudicium enim Theologorum in rebus sacris, Pastores ut plurimum sequi solent. Imo Canus ipse, loco notato affirmat, Concilium Florentinum nihil de materia, et forma hujus Sacramenti definire voluisse, quia nihil de ea re a Theologis definitum inveniēbat. Quod si Concilia œcumenica, iudicia communia Scholarum sequuntur, quanto magis privatim singuli Pastores id facient? Id ergo absurdum sequitur ex opinione Cani, ut multis jam sæculis contractus mere civilis pro Sacramento Dei falso in Ecclesia Catholica habitus sit.

Quod vero ille dicit, Theologos nihil certi de Matrimonii sacramento scribere, in variis opinionibus discedere, et questionem istam ex professo non tractasse, nihil ejus causam juvare potest. Theologi enim, etiamsi de materia sacramenti hujus diversas opiniones sequantur, tamen de forma, et de ministro nulla apud eos dissensio est, et ideo questionem ex professo non instituit, sed simpliciter affirmant in eodem veritas habet, quia res ista semper in Ecclesia certissima fuit, neque venit in mentem ulli, ut id in controversiam revocaret.

Tertio probatur ratione. Aut Matrimonia inter legitimas personas, easque Christianas, sine nova illa forma a Sacerdote prolata, continent vinculum insolubile unius cum una, vel non continent.

Si continent, ergo sunt vera novæ legis sacramenta, nam illud vinculum est res sacramenti, ut Augustinus docet, lib. de bono conjugali, cap. 7. et illa est causa, cur Matrimonia infidelium etiam legitima et con-

summata solvi possint per conversionem alterius conjugis I Coriath. VII. quia nimirum non sunt sacramenta. Itaque illud vinculum omnino insolubile, est res supernaturalis, et sacramenti divini effectus: quocirca ubi ille est, ibi etiam sacramentum necessario esse debet.

Si vero non continent illud vinculum, ergo solvi possunt, saltem in aliquo casu, veterum Ecclesia dispensatione; et multæ etiam uxores duci possunt a Christianis modo sine benedictione sacerdotali ducantur. Nam si vinculum unius cum una insolubile ex sacramento nascitur, et hic nullum est sacramentum, quid prohibet ista Matrimonia multiplicari, vel solvi? At inauditum est in Ecclesia catholica, ut legitime contracta, et consummata Matrimonia per nullum dispensationem salvantur, aut multiplicentur, etiamsi absque ullo ministerio Sacerdotum celebrata sint. Imo Concilium Tridentinum sess. 24. in decreto de Matrimonii clandestinis, ea de causa inhabiles fecit homines Christianos ad ea Matrimonia contrahenda, quia iudicabat non posse illa ratione dissolvi Matrimonia, quamvis clandestina, si legitime contraherentur: et tamen videbat expedire omnino, ut ejusmodi Matrimonia vel non fierent, vel facta dirimerentur.

CAPUT VIII.

Solvuntur argumenta cani.

Jam ad Cani argumenta respondeamus. Prima objectio: «Non potest ex Scriptura, vel traditione probari, Matrimonium profane contractum sine Ministro ecclesiastico, esse sacramentum: ergo si Matrimonium revera sacramentum est, oportet illud præter civilem contractum, habere formam aliquam sacram. et ministrum ecclesiasticum.»

Respondeo: Scriptura, et traditio neque Matrimonium profane contractum, neque Matrimonium cum forma sacra a ministro ecclesiastico pronuntiata, docent esse sacramentum, sed generatim solum loquuntur, ac Matrimonium Christianorum sacramentum esse testantur: nusquam enim in Scriptura, aut etiam in Concilio ullo, aut

sacro Doctore invenietur Canus, formam sacramenti Matrimonii esse verba sacra, quæ a Sacerdote pronuntiatur. Quare si argumentum aliquid probaret, probaret nullum esse Matrimonii sacramentum, aut, certe non posse hoc sacramentum ex divina Scriptura, vel traditione defendi. Sed nihil horum probat; nam Concilia, et Patres Scripturam divinam, quæ de sacramento Matrimonii loquitur, semper intellexerunt de ipso contractu civili Matrimonii, quatenus a Christo per additionem gratiæ ad sacramenti dignitatem effectus, et translatus fuit.

Secunda objectio: «In Concilio Florentino definitum est, omnia Sacramenta rebus, et verbis constare. In Matrimonio profane contracto sine ministro ecclesiastico, sæpe nulla sunt verba, sed soli natus, aut litteræ, aut ipsa copula conjugalis; non igitur tale Matrimonium sacramentum esse potest. Quod si quis respondeat, natus, et litteras, et copulam, vicem verborum gerere, contra objici potest, eadem ratione, probari posse licere Sacerdoti nullo nutibus absolvere, aut Episcopo nullo nutibus Ordines sacros conferre. Et præterea absurdissimum esse videtur, ut copula vicem supplet forme sacramentalis, et cum in ea Spiritus sanctus non adsit, ut habetur cap. Conuubia, 32, quæst. 2.»

Respondeo, in Concilio Florentino per verba, quæ ad omnia sacramenta requiruntur, intelligi non solum verba proprie dicta, sed etiam ea signa, quæ vicem verborum gerunt. Nam ideo idem Concilium, cum singula sacramenta sigillatim exponeret, non dixit, in Matrimonio necessario verba requiri; sed ait regulariter verba conjugum adhiberi. Addit vero illud (*Regulariter*) quia nunquam nutus adhibentur, qui locum verborum teneant.

Neque iniustatum est, aut præter Scripturæ divinæ morem, ut per nutus homines loqui dicantur, et proinde nutus verborum vicem teneant. Nam Joan. XIII: *Inquit Simon Petrus Joanni, et dixit (1)*, quem locum enarrans Augustinus, scribit, Petrum ianueudo dixisse, et ipsos nutus a divina Scriptura verba appellari.

Ad ea quæ Canus objicit de sacramento Penitentiae, et Ordinationis, respondeo, magnum esse discrimen inter ea sacramenta, et Matrimonium. Sacramentum enim Peni-

(1) Joan. XIII, 24.